

ÁRA 30 FILLÉR.

Ötvenedik évfolyam.

45. szám.

Debrecen, 1930 november 8.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI: DR. RÉVÉSZ IMRE. FŐMUNKATÁRS: DR. SZÁSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

Szabolcska Mihály.

Akkor aludt el, amikor lehullott a fehér őszi rózsaszirm és a Nagyerdőn elhallgatott az utolsó madárdal. Elaludt a családja körében, amelynek szerető és boldoggátévő esője és békessége örök dalforrás volt számára. Elaludt a reformáció emléknapiján, a szívében még ott orgonázó ősi, örök zsoltárral: az Isten a mi reménységünk. És elaludt az elszakított magyar föld ölében, ahová őt, a kivándorlottat, rejtelmes, végzetes erővel visszavonta legelső és legutolsó szerelme: az egész, nagy magyar Haza.

Milyen szép halál ez egy nagyon szép élet után! Édesen fájó végső zengzete egy gyönyörű dalnak, amely épp azért olyan gyönyörű, mert sohasem akart az lenni. Sohasem akart csillogni koloratúrával: nem akart több lenni egyszerű tilinkószónál magyar pásztortűz mellett, magyar csillagok alatt. Alázatosan és mégis souverain fölénytel tudott mellőzni ez a líra minden, tőle idegen hűrt, hogy azután annál megindítóbb szépséggel és meglepően új meg új változatokban zendítse meg azt a néhányat, amelyek fölött úrnak és királynak érezte magát. A hit, a család, a haza: ezen a három húron játszott Szabolcska, a prédikátor-költő, a magyar költő, a szerelmes és szerető szív költője, az Isten kegyelméből való költő az első penditéstől az utolsóig. Van-e magyar ember — még a mi elfordult és elvetemedett nemzetségünkben is —, akinek a szívében ne kélne valami finom, gyöngéd, drága visszhang az ő lírája húrjainak zengésére, legalább most, amikor gyászkeretben olvassa a nevét?

„Az életünk egynéhány elhaló dal.“ Nines-é igaza ebben a talán valamennyi között legtokéletesebb dalában, amellyel éppoly híven jellemezte életét és egyéniségét, mint amilyen szívet megkapó módon megjövendölte — most látjuk! — a halálát? Ó, költői és politikai divatok elzúghattak az ő költészetének kis ibolyája fölött, amely ott húzódott meg a magyar rengeteg vihartól tépett, villámtól sujtott, sorsfejszétől tizedelt tölgyeinek árnyékában. Divatok és viharok jöttek és mentek, tragédiák komédiákat kergettek és viszont, óriás tölgyek dőltek ki, roppantak derékba és hitvány ecetfák hazudták magukat tölgyeknek: az ibolya megmaradt és szívgyógyító illata üdítve száll palotába és kunyhóba, gránicon innen és gránicon túl, két-három világrész öt-hat országának minden szomorú, alélt magyarjaihoz. Mert az az „egynéhány elhaló dal“ végre is az örök ember és az örök magyar dala. És ezért a Szabolcska költészete időnként élévülhet, de soha el nem avulhat, amíg ezen a földön magyar szívek szeretnek családot, hazát, Istent.

Minden magyarok igaz, nagy poétája volt. De hát mink volt minékünk, református magyaroknak és még inkább minékünk, Debrecen lelki népének?

Most ne kísértsük meg elmondani. Feleljenek rá csöndes könnyeink — és Isten dicsőségének trónja elé érte felszálló hálaáldozatunk.

„Te benned bízunk eleitől fogva!“

R. I.

Szobrok és lelkek.

Görömbei Péter nagykallói lelkipásztor, egyházkerületi tanácsbíró, zsinati tag és ORLE-ellenőr a Lelkészegyesület legutóbbi számában nyílt levelet intéz a Zsinat lelkészelnökéhez és a Kálvineum igazgatótanácsa elnökéhez, akiket felhív, lépjenek akcióba annak érdekében, hogy a kultuskormány azt az összeget, amelyet a debreczeni egyetem központi épülete előtt tervbevett négy szobor felállítására szánt, inkább református intézményeink, közelebből a Kálvineum támogatására fordítsa.

A nyílt levélben felhívott két kiváló személyiség bizonyára nem szorult rá a mi lapunk tanácsadására mint egyéb, úgy abban a tekintetben sem, milyen álláspontot foglaljanak el ez ügyben. Ha mi mégis szóvátesszük itt ezt a nyíltlevelet, ez jobbára csak bizonyos fogalomzavar eloszlátását célozza, amely a nagyérdemű szerzőnek látszólag igen áttekinthető, logikus és tetszetős fejtegetései nyomán nézetünk szerint könnyen támadhat.

Ezek a fejtegetések két pontban summázhatók. Először is nem kellene a szobrok, mert a II. Helvét Hitvallás és a Heidelbergi Káté „ilyen képek és szobrok felállítását református keresztyén szempontból nemesak kívánatosnak nem mondja, hanem megtiltja”. Másodsor nem kellene azért, mert „amíg intézményeink sorvadnak, árváink éheznek, lelkipásztoraink kolduosodnak, addig minden... pazarlás ellen tiltakoznunk kell”.

Az elsőre a nagy tudású szerző iránti teljes tisztelettel azt kell megjegyeznünk, hogy mind a II. Helvét Hitvallás, mind a Heidelbergi Káté, mind pedig a református keresztyénségnek bármely más hitvallása egészen világosan és vitán felül állóan csak az írott, faragott, vagy bármilyen más képeknek *vallásos tisztelet tárgyaként* való felállítása ellen tiltakozik. A vallásos tisztelet körén kívül, tanítás, gyönyörködtetés, vagy emlékeztetés okából felhasznált képzőművészet ellen s közelebből az Isten nagy emberei emlékeztetének ily módon is való megörökítése ellen egy szava sincsen. Hogy mennyire nincsen: erre nézve a bizonyságoknak zavart okozó bőségében vagyunk és lapokat tudnánk velük megtölteni. Hogy csak a legdöntőbbekre hivatkozzunk: Zwinglinek, Kálvinnak és a puritán svájci reformáció minden más kisebb-nagyobb vezető személyiségének át sem tekinthető hatalmas mennyiségben maradtak fenn arcképei, mégpedig úgy életükben róluk magukról készített, mint holtuk után másolt és több-kevesebb fantáziával utánképzett arcképei (lásd pl. az Iconographie Calvinienne impozáns folio-kötetét, a Beza Icones-ét stb., stb.). Holland református talajból nőtt ki a máig legesodálatosabb arc- és személyiségábrázoló művészet is: a rembrandti portraít. És ez nem is lehetett másképpen annak a kálvini felfogásnak a hatása alatt,

amely mint mindenféle más „ars liberalis“-ban, úgy a képzőművészetekben is a gratia generalis megnyilvánulását, a Szentlélek dicső ajándékait látja és csak az „usus legitimus“-t követeli és ellenőrzi alku nem ismerő eréllyel. Az, amit Görömbei Péter a hitvallásokból kiolvasni vél, a legnagyobb tisztelettel mondva, nem református, hanem mohammedán felfogás, (mint ahogyan nyílt levele egy másik helyen nagyon helyesen, de önmagával ellenkezésbe jutva, maga is elismeri, hogy „a mi református hitünk és vallásunk szempontjából közömbös dolog az, hogy van-e nekik szobrok, vagy nincs”). Vagy talán bálványozásba esett a Kálvin egyik leghívebb tanítványa, a tanát több ponton még élesebben kifejtő agg Beza Theodor akkor, amikor a nála járt Szenczi Molnár Albertnek könnyek között mutatta meg a Kálvin arcképét, mondván: „Ez az én atyám a Krisztusban“?

Mindenesetre rá kell itt még mutatnunk két másodrendű szempontra, amelyekkel együtt a Görömbei állásfoglalásában rejlő igazság-elemeket is elismerjük.

Az egyik az, hogy a reformáció talaján, mégpedig nemesak a református, de a lutheránus körökben is az írott kép (rajz, festmény) bőséges virágzása mellett bizonyos érdekes tartózkodást találunk a faragott, vagy öntött képtől, tehát a szobortól és általában a plasztikától. Ilyeneket nemesak a református szellemű művészet nem igen alkotott (noha itt sem árt megjegyezni, hogy például az újkori keramika egyik nagy úttörője, a francia Palissy Bernát hithű, sőt hitéért börtönben meghalt hugenotta volt!), hanem még a lutheránizmus sem igen vitt be a templomaiba, inkább csak a már ott talált középkori plasztikai alkotásokat hagyta meg, ezeket sem mind. Bizonyára megvannak ennek az érdekes jelenségnek a maga általános szellem- és műtörténeti okai is, de e mellett alighanem valami speciálisan vallási idegenkedés is szerepel ez okok között: a reformáció mindkét főága ösztönszerűleg érezte azt, hogy a „bálványozásra“ a plasztika valahogyan több kísértést rejt magában, mint a pusztá vonalaknak és színeknek jóval magasabb spiritualitást sugározni képes művészete. *Elvileg* azonban a református keresztyénség a plasztikának éppoly kevéssé ellensége a vallásos használat körén kívül, mint a piktúrának.

A másik pedig, amire rá kell mutatnunk, az, hogy a svájci típusú reformáció szelleméből született művészeti alkotások terén megfigyelhető bizonyos idegenkedés olyan történeti személyiségek kiábrázolásától, akiknek hiteles egykorú arcmása nem maradt az utókorra, akik arcképének megalkotásánál tehát túlon túl nagy szerephez juthat s esetleg szintén a bálványozás határát súrolhatja a józan biblicizmus valóságérzékétől meg nem kötött művészi fantázia. Ez a magyarázata annak, hogy a kálvini irányú reformáció talaján például a bibliai

történeteknek még emberi szereplőit sem nagyon szerették kiabrázolgatni még *nem kultikus* célből sem és hogy általában hiteles egykorú aremással nem bíró történeti alakok képeit sem gyakran próbálgatták kizárólag a képzőművészeti fantázia segítségével fölidézni. (Rembrandt és iskolája itt kivétel, de annyiban a szabályt megerősítő kivétel, hogy Rembrandt, bár a kálvini szellem hatása alatt is állott, a szó teljes értelmében mégsem mondható református keresztyénnek.) — *De ez az idegenkedés sem jelent elvi tilalmat, csak bizonyos kifinomult* érzékre valló óvatosságot.

Van tehát valami, nem ugyan hitvallási, hanem szellemtörténeti alapja annak, hogy Görömbei Péter is idegenkedik a négy nagy magyar református szellemhős szobrának felállításától. Hiszen hiteles egykorú aremása közülük csak egynek, Szenczi Molnár Albertnek maradt fenn (akinek egy már régebben ismert idősebbkori portraiján kívül legújabbban megtalálták egy ifjabbkori arcképét is). Általában XVI. és XVII. századbéli magyar protestantizmusunk szellemi életének vérbeli magyar nagyjai közül csak az ő és a Szegedi Kis István minden kétségen felülálló hiteles aremását ismerjük és ezt a számot e két században még a nem magyarvérű és nyelvű magyarországi protestáns szellemi nagyságok köréből is alig eggyelkettővel (pl. Honterus, Gerengel) lehetne szaporítani. A gönci Károlyi-szobor éppúgy teljesen képzelt alkotás, mint a Dávid Ferenc alakja egy, a vallásszabadságot kimondó egyik tordai országgyűlést ábrázoló modern nagy vásznon. Az újabbban némi népszerűsége szert tett állítólagos Méliusz-portrait hitelessége mellett sem lehet felhozni semmiféle döntő bizonyosságot: amellet, hogy meglehetősen semmitmondó is ez az „arckép”, lehet, hogy csak egy egyszerű, sablonos nyomdai könyvdisz.

Viszont azonban az is kétségtelen, hogy *éppen a komoly és nagystilű művészi fantáziát mindenkor különösen izgatta és sarkallta éppen az ilyen föladat: a teremtő képzelet erejével föltámasztani egy, a mult kódébe letűnt nagy alakot s egy, a pusztán testi, érzéki, történeti realitásnál magasabbrendű eszmei realitást lehelni bele elmélyedő, kongeniális intuicióval a képébe, vagy szobrába. Gondoljunk a megszámlálhatatlan Jézus-képen, szobron kívül olyan művekre, mint a Michelangelo Mózesé és prófétái, a Dürer apostolai és evangélistái stb., stb. A művészi fantázia e kiolthatatlan becsvágyának nem lehet eleve gátatvetni semmiféle egyoldalú vallási óvakodással, de nem is szükséges, mert az ilyen alkotásoknak művészi értéke mellett magasrendű eszmei hatását és különösen pedagógiai jelentőségét, ha egyszer az „usus legitimus” meg van tartva, még a legpuritánabb biblicizmus sem vonhatja kétségbe.*

És itt jövök a Görömbei Péter második fötételehez, hogy t. i. az egyetem elé tervezett

szobrok felállítása mai napság, midőn református intézményeink a kellő állami támogatás híján az elsorvadás szélére jutottak, oktalan és vétkes pazarlás-számba megy.

Szóról-szóra ez volna az én felfogásom is akkor, hogyha a terv olyan formában merült volna föl, hogy akár ezeket a szobrokat, akár más, a magyar reformáció dicsőségét hirdető műalkotásokat *egyházi önerőből, a magyar református, vagy általában protestáns társadalom közadakozásából kell megcsináltatni.* Ez ma csakugyan eszelőség és bűn volna s emellett az általános köznyomorban gyakorlatilag is keresztülvihetetlennek bizonyulna. Sőt én merem még azt is hozzátenni, hogy például a negyven évvel ezelőtti hasonlíthatatlanul kedvezőbb gazdasági viszonyok közt felállított (s valljuk meg, műalkotásnak sem elsőrangú) gönci Károlyi-szobor helyett is sokkal szebb és evangéliumibb módon örökítette volna meg az istenes vén ember emlékezetét egy máig szomorúan hiányzó magyar protestáns bibliatársulat.

De amikor most a református egyházon és annak társadalmán, mint ilyenén kívül álló legmagasabb köztényező, maga a magyar állam akar ennek a négy szobornak felállításával tiszteletet tenni a magyar reformációnak és közelebbről annak a lelki talajnak, amelyből a debreceni állami egyetem kinőtt, akkor én nem gondolnám helyesnek és szépnek belekapni a tisztességtételt hozó kézbe és azt mondani: „pénzben kérjük, nem természetben, majd tudunk mi jobbat is csinálni vele!” Ezzel a fölépéssel azt esetleg el lehetne érni, hogy a szobrok felállítása elmaradna, (ami miatt később az „egyenlőség és viszonyosság” alapján, lehet, mi magunk duzzognánk majd legjobban!), de nem tudom elképzelni, hogy *ebben a kapcsolatban és beállításban* csak egy fillérnyit is tudnánk javítani akár Kálvineumunk, akár egyéb református intézményeink állami támogatásán.

Az a magyar állam dolga és a felelős kultuskormány hivatali és lelkiismereti belügye, hogy ehhez a „pazarláshoz” honnan veszi a pénzt (amely egyébként, ha jól tudom, már évek óta elő van erre a célra irányozva). A mi dolgunk pedig az, hogy ezt a tisztességadást tisztességtetéssel fogadjuk és érdeme szerint megbecsüljük: hiszen magunkat és multunkat becsüljük meg vele. Miért ne adassék meg az alkalom a legkiválóbb magyar művészeknek néhány, a magyar reformáció szellemtörténetével összefüggő, izgatón érdekes művészi probléma megoldására, akkor, amikor a kivitel történeti és eszmei igazságának ellenőrzésére egyházi részről is meglesz a lehetőség? És miért akarjuk mi éppen mint református egyház és társadalom útját állani annak, hogy a Tisza István debreceni egyetemének nagyszerű új építkezése éppen ezzel a négy szoborral kapja meg a legméltóbb eszmei bekoronázást?

A világ minden művészi szobránál értéke-sebb egyetlenegy halhatatlan emberi lélek — s

az árvaság és nyomorúság miatt veszendő lélek legkivált. *Ámde minden művészi szobornak van lelke is és ennek a négynek kiváltképen lesz, kell hogy legyen.* És ez a lélek a mi lelkünk lesz: a magyar reformáció tiszta és erős lelke, amely a mai Magyarországon — bizonyos igaz — nagyon szenvedő és nagyon árva lélek. De gondolkozzunk csak nyugodtan: *jokozódni, avagy enyhülni fog-e vajjon árvaságának szenvedése — ennek a négy szobornak a jólállításával?* Görömbei Péter azt mondja: annyira fokozódni fog, hogy egyenesen a sírköve lesz ez a négy szobor a magyar református egyháznak. Én pedig azt mondom, hogy *a magyar református egyház — egy őt akár támogató, akár sanyargató magyar államban — bármikor csak maga temetheti el önmagát és csak maga állíthat önmagának sírkövet.*

R. I.

Generális vizitáció a csonka-nagyszalontai egyházmegyében.

(Folytatás.)

Délután *Körösnagyharsányba* ment át a generális vizitáció, melyet a határon díszruhas leventecsapat élén Hrabovszky István községi főjegyző fogadott. Juhász Gergely lelkésznek a lelkészlak előtt tartott üdvözlőbeszéde után Püspök úr istentiszteletet tartott a szorongásig megtelt gyönyörű barokkstilusban épült impozáns templomban.

A község maga eredetileg két külön községből: Nagy- és Kisharsányból állott, amit a község tulajdonában levő községi pecsét felirata 1630-ból bizonyít. A lakosok 1605-ben hajdúszabadalmat nyertek, melyeket Bethlen Gábor és I. Rákóczy György fejedelmek is megerősítettek. A törökök 1658-ban annyira felűlták, hogy 1660-ban a községnek csak romjai maradtak. A nép a kuruckorban többször szétszéledt, hajdúszabadalmait is elveszítette és a váradi káptalan uralma alá került. Szigorúan őrködtek az erkölcsi élet tisztasága felett. A vallástalan, cégéres bűnösöket penitencia tartásával, bot-, börtön- és pénzbüntetéssel büntették, a gonoszokat a váradi várba katonaszolgálatra küldték. A templom közepén szegyenkövet állítottak, mely a templom sarkában emlékképpen ma is megvan.

A megejtett hivatalvizsgálat és tisztelgőküldöttségek fogadása után Püspök úr presbiteri gyűlésen adott kifejezést a gyülekezetben tapasztalható szép rend és békés egyetértés feletti dicsérő elismerésének.

Október 16-án a reggeli órákban vonult át a generális vizitáció a körösszakáli Mártonffy testvérek által szíves készséggel rendelkezésre bocsátott fogatokon *Körösszakálba*, ahol a község melletti Körös hídnál a község tekintélyes vezetői, közöttük a személyesen megjelent Mártonffy nagybirtokosok élén a községi főjegyző üdvözölte Püspök urat. Leventecsapatok és az

állami iskolák kivonult növendékei sorfala között jutott el a vizitáció a templom elébe, ahol az idős lelkipásztor, Némethy János mondott szíves istenhozzottat.

Körösszakál története belevész abba a pusztulásba, mely ezt a vidéket akkor érte, amikor a török hadsereg 1663-ban az egri vár ostromához a vele hűbéri viszonyban levő krimi tatárokat a maga segélyére az országba berendelte. A beözönlött tatárok téli tartózkodásra Várad és a Tisza között letelepülvén, az egész vidéket kirabolták és felégették. Ez a sors érte Szakál községet is, melynek lakóit Eressey Lajos komádi hajdúkapitány fogadta oltalma alá. A község teljesen elpusztult és egész 1740-ig pusztla volt. Ekkor tértek vissza lakosai s 1742-ben a Györfly kunsági nemes család támogatásával vályogból nádfedeles templomot építettek, melyet 1819-ben megújítottak.

Körösszakál ma túlnyomórészt román ajkú, görögkeleti vallású lakosokból áll, akik a románok kivonulása óta semmiféle egyházi gondozásban nem részesülnek. Úgy egyházi, mint különösen nemzeti közérdekből felette kívánatos volna, ha egy agilis fiatal lelkész pasztorális gondját az elhagyatott nyájra is ki tudná terjeszteni. Fájdalom azonban, hogy a lelkész gondja magára a református gyülekezetre sem tud megnyugtatóan kiterjeszkedni. Ez a gyülekezetünk a szellemi és anyagi züllés szomorú képét mutatja. A templom maga rendben van ugyan, de a gyülekezet tagjai a templomlátogatótól szinte teljesen elidegenedtek. Gyakori jelenség, hogy még vasárnap délelőtt sem tartanak istentiszteletet, mert senki sincs a templomban. Vasárnap délutáni, vagy hétköznapi istentisztelet nincs. Gyülekezeten kívüli lelki gondozásnak, belmissziói munkának, vallásos összejöveteleknek semmi nyoma. A lelkész még csak arról sem tud felvilágosítást adni, hogy gyülekezte tagjai olvasnak-e egyáltalán vallásos lapokat, vagy iratokat.

Anyakönyvet a lelkész évek óta nem vezet rendszeresen, csupán általa készített külön lapokra jegyzi fel az anyakönyvi adatokat. Presbiteri gyűlést csak kivételesen tart. 1929-ben egy, 1930-ban is csupán egyetlen egy presbiteri gyűlést tartottak s ezeknek a jegyzőkönyveit is maga a lelkész jegyezte fel lakonikus rövidséggel.

Megdöböntő a lelkészi lakás és udvarának képe is. Szétdőlt és évek óta korhadozó kerítések, a lelkészi ház siralmas és kultúremberhez nem méltó állapota, avarvert, gazos udvar és kert riasztó ünete az apathikus semmivel sem törődésnek.

A gyülekezet anyagi helyzete sem meg nem állapítható, sem meg nem vizsgálható. A lelkész három év óta sem költségvetést, sem gondnoki számadást nem készített. Maga az egyházigondnok nem is készíthetett, mert a lelkész sem a gondnoki naplót, sem a befolyt, vagy kiadott

egyházi készpénzeket nem bocsátotta a gondnok kezelése alá. Ezek miatt a gondnok és presbiterek között hihetetlen nagy az elkeseredés s a generális vizitáció jelenlétében úgy a gondnok, mint a presbiterek írásos kérvényben nyújtották be szóbelileg is megindokolt lemondásukat s kérték a gyülekezeti vezetésre teljesen képtelen s a velük szemben egyébként is minden érintkezéstől elzárkózó, indolens lelkipásztor sürgős nyugdíjba helyezését.

Egy jobb sorsra érdemes gyülekezet vigasztalan állapota feletti borongó érzésekkel ment át a generális vizitáció okt. 16-án délután *Magyarhomorogra*. Már a határszálon gyönyörűen bontakozott ki egy eleven, lüktető gyülekezeti élet külső formákban is imponáló képe. Lobogós ujjú, kékinges leventék daliás csapata élén a község előljárósa várta Püspök urat s a községi főjegyző intézett hozzá emelkedett hangú üdvözlő beszédet. A község népe virágot szórva éltette szeretettel várt Püspökét egészen a templomig, ahol Juhász Imre lelkipásztor a presbiterium nevében mondott szép üdvözlő beszédet, az iskolás növendékek pedig Széchenyi Endre tanító vezetése alatt meglepően szép összhangzatos éneket énekeltek.

Templomi istentisztelet s a megejtett hivatalos vizsgálat után Püspök úr előtt nyolc tisztelő küldöttség fejezte ki örömét és túlradó háláját.

A magyarhomorogi egyházközség egyike a nagyszalontai egyházmegye legszebb fejlődést mutató gyülekezeteinek. Buzgó templomlátogatás, élénk és egyre fokozódó belmissziói munkásság, Kálvin-egyesület működése stb. jellegzetesen mutatják a buzgó lelkipásztor hűségét munkáját. Jellemző tünet, hogy a községben nincs koldus, vagy segélyre szoruló elcsúszott szegény.

Szilágyi Arthur nagybirtokos, az egyházközség főgondnoka, akinek édesatyja a gyülekezet, a lelkipásztor és a tanító számára tekintélyes földbirtokot ajándékozott, állandóan rajta tartja kezét az egyházközség szellemi és anyagi életének ütőerén s gondját, figyelmét semmiféle szükség felmerülése sem kerüli el. Fenköltlelkű hitvese a templom részére értékes és diszes kivitelű harmoniumot ajándékozott.

A gazdag bőséggel megrendezett ünnepi közvacsorát számos értékes és gondolatokban teljes felköszöntő, főleg pedig a Széchenyi tanító vezetése mellett bámulatos precizitással előadott elemi iskolai énekkar szobrász-szerű összhangos énekszámai fűszerezték. Kedves meglepetés volt a homorogi leányok ajándéka, amellyel Püspök úrnak saját kezük által szőtt és himzett házi varrottas munkáikat átnyújtották.

M. K.

(Vége köv.)

Akiktől legtöbbet elvett az Úr — az árváktól: apát, anyát — adjuk nekik a legkevesebbet: pár fillért. Vegyünk árvabélyeget!

KÖZÉLET

Az új temetési rendtartáshoz.

A konyári lelkész kör folyó év szeptember 26-án Berettyóújfaluban tartott gyűlésén foglalkozott az alábbi kérdéssel.

Dr. Hajdú Gyula berettyóújfalui lelkipásztor azon szándékkal, hogy az egyházi hatóságok figyelmét is felhívja a 33—1930. sz. konventi rendelkezés 29., 33. és 34. §§-aiban foglalt normatív intézkedései által a gyakorlati kivitelben előfordulható kellemetlenségekre és nézeteltérésekre, preventív intézkedések megtétele végett öt kérdésre óhajtja a lelkészi kör véleményét kikérni:

1. Ha a temetendő család az eddigi szokás szerint kántorral végzett (ú. n. énekszós) gyermektemetés esetén az új szabályozás életbe léptetése után is a régi gyakorlat szerint kíván temetkezni s a lelkészi szolgálatot — már csak a lelkészi stóla megtakarítása érdekében is — nem kívánja igénybevenni, okvetlen végrehajtandó-e ilyen esetben is a konventi rendelkezés? Ugyanis forszírozás esetén könnyen az a kicsinyes vád érheti a lelkészt, hogy anyagi érdek vezeti eljárásában, vagy pedig minden ilyen esetben a priori le kell mondania a stóláról és ennek már előre kifejezést kell minden esetben adni, mert a gyanúsítást csak így kerülheti el.

2. Miután az eddigi énekszós temetések lelkészes temetéssé változtatása esetén a lelkészi stólát az esetek nagy többségében nem fizetik meg s a köztudatban elterjed, hogy a lelkész most már stóladíj nélkül is temet, miképpen lesz biztosítható a megváltozott helyzetben a stóla legalább az eddigi keretek között? Nem volna-e helyesebb a lelkészek fizetésének generális rendezése a kor kívánalmái szerint, amikor is a stólának még az emléke is eltöröltetnék? Vagy pedig nem lenne-e célszerűbb a stóladíjakat általánosságban megváltva az egyház pénztárából fizetni ki?

3. Olyan egyházakban, ahol a külön kívánságra történt temetői kikisérést lelkésznek külön honorálták, igényelheti-e ezután is ezt a díjazást?

4. Egyáltalában mivel a díjlevelekben foglalt stóladíjszabásban csupán a templomban, vagy a gyászos háznál végzett lelkészi szolgálat honorálása foglaltatik, az új rendelkezés szerinti kibővített és megnehezített szolgálat is e változatlan stóladíjszabás mellett lesz elvégzendő? Ha így van, akkor a konventi rendelkezés egyoldalú. Ellenkező esetben viszont a közönségre jelent újabb terhet s az igénybevételtől való húzódást.

5. Jogában fog-e állani a lelkésznek, hogy egyáltalában, de legalább rossz időjárás, vagy sáros út esetén fogatot igényeljen a temetendő család részéről? Ha nem, ki fogja a lelkész

által fogadni kényszerült fuvar költségét megteríteni?

A lelkészikör határozata: Az 1. és 2. kérdésre az, hogy a temetkezéseknél fontos és döntő a gyászolócsalád akarata lévén, szabja magát a lelkész ahhoz: hívják-e, vagy nem. Így a kérdés magától megoldódik. A 3., 4. és 5. kérdésekre pedig az, hogy ezekben a felsőbb egyházi hatóságok egyetemes rendelkezése lesz az irányadó.

Közöljük ezt a lelkésziköri határozatot azzal, hogy szóljanak hozzá mások is. Fontosnak tartjuk ugyanis ezeknek a kérdéseknek tisztázását, mert bármennyire nem illik is, de nem is szabad a lelkészi funkcióknál a szolgálatnak finansiális részét tekinteni, mégis a minimális és törvényes lelkészi javadalmaknak biztosításáért, de a jó rend érdekében is szükséges ezeket a kérdéseket megvilágítani s bennük egységes megállapodásra jutni.

Sz. I.

Ime, az egyik legszemélyesebb ügyünk, a liturgia megújításának kérdése — amely már tulajdonképp res iudicata és a Zsinat idevonatkozó törvényerejű szabályrendeletének kötelező bevezetésétől mindössze két hónap választ el bennünket! — hogy bonyolódik az egyik legnagyobb ügyünkkel, a stóla kínos kérdésével! Ez a vége annak a struccpolitikának, amelyet alsóbb és magasabb fokú egyházi hatóságaink, sőt maga egyházi törvényhozásunk, a stóla-kérdéssel szemben évtizedek óta tanúsítanak. Nagyon köszönjük a konyári körbe tartozó lelkésztestvéreinknek, hogy erre a kényes kérdésre nyíltan reámutattak. A jelen helyzet azonban aligha ad más lehetőséget a segítségre, mint azt, hogy vagy mostani őszi közgyűlésünk csinál ebben az ügyben egy parciális rendezést — különös figyelemmel a lelképásztoroknak ma sokszoros gonddal és gyöngédséggel őrizendő anyagi (helyesebben: elemi megélhetési!) érdekeire — vagy pedig a Konvent elnöki tanácsa intézkedjék még dec. 31-ig egységesen az irányban, hogy az új liturgia ezen temetési rendelkezéseinek hatálya mindaddig felfüggesztessék, amíg a Zsinat a stóla-kérdésben, legalább is a temetési stóla kérdésében, nem határoz. **R. I.**

Helyreigazító sorok.

Úgy a napilapok, mint egyházi lapjaink élénken tárgyalják a debreceni nagykönyvtár ügyét, sokszor azonban a tényállás kellő ismerete nélkül, így nem esoda, ha megállapításaik tévesek. Pedig szükséges, hogy ebben az igen jelentős ügyben a közvélemény tisztán lásson. A debreceni nagykönyvtár államosítása címmel a Kálvinista Szemle 1930 október 18. számában megjelent közleménynek már a címe sem szerencsés. Arról van szó, hogy a kollégiumi nagykönyvtár, a tulajdonnak törvényhozási úton és magánjogi szerződéssel is biztosított fenntartása mellett, mai nem könyvtári jellegű és nem is tűzbiztos helyiségeiből átadatik a

debreceni egyetem modern és feltétlen tűzbiztos helyiségeibe, átadatik annak az egyetemnek a kezelésébe, melynek református hit-tudományi kara van, melynek központi épülete előtt Méliusz Juhász Péter, Komáromi Csipkés György, Szenci Molnár Albert és Huszár Gál szobrai fognak állani, mely egyetem az ősi kollégium fundamentumán épült és a Tisza István nevét viseli, melyben a Tisza István szelleme él. Ezt a tényt az „államosítás“ technicus terminusa pontosan nem fedi; az „államosítás“ a jogi forma, a vele együttjáró — és igen lényeges — tartalom nélkül, a historiai vonatkozások nélkül, melyek pedig ebben az ügyben döntő jelentőségűek.

A debreceni egyetem helyiségeibe és kezelésébe átadandó könyvtárra tudomásom szerint minden illetékes tényező biztosítani akarja és biztosítani is fogja (e nélkül az átadás nem megy) a kollégium és az egyházkerület további megfelelő ingerenciáját, úgy hogy téves az a megállapítás, mintha a könyvtár egész további élete és vezetése az állam kezébe menne át. Arról pedig, hogy a könyvtár továbbfejlesztése során az állam által befektetett összegeket a kezelésbe visszavétel esetén meg kellene fizetnünk: a tárgyalások során tudtommal soha szó sem volt. Hogy valamely radikális, vagy szociálista kormány a könyvtárt elvenni merésznél, nehezen képzelhető el, hiszen ezek a kormányzatok a magántulajdon elvén állanak..., egy kommunisztikus kormányzat esetén pedig az, hogy a könyvtár tiszta egyházi kezelésben van, bizonyára nem lenne akadálya az elvételnek, ellenkezőleg indoka, vagy ürügye lehet az elvételnek. A kollégiumi nagykönyvtár eladása ellen mi, debreceniek a leghatározottabban tiltakoznánk. A debreceni kollégium nagykönyvtára nem eladó. Nincs az a földi kincs, amiért eladó lenne. Mi igenis hajlandók vagyunk átadni a nagykönyvtárt a debreceni egyetem kezelésébe, azonban az egyházkerület és a kollégium ingerenciájának biztosítása mellett, hogy a magyar nemzeti kultúrának ezt a hatalmas kincsét megmentsük attól, hogy merő múzeális érték legyen, hogy biztosítsuk a református irodalomnak és a világnézleti szakoknak kellő fejlesztését és ezzel a református érdekeket.

Eppen ahhoz, hogy a Kálvinista Szemle cikkében olvasható gyönyörű program megvalósítható legyen valaha is, kell hogy minden anyagi erőnket erre koncentráljuk és amely intézményeink fejlesztése református érdekek veszélyeztetése nélkül lehetséges, az állam támogatásával: azokhoz igenis vegyük igénybe és kérjük az állam támogatását, mint ahogy eddig is tettük: jól tudjuk, hogy marad még így is sok megvalósításra váró feladatunk. Adja Isten, hogy ezekhez meglegyen az anyagi erőnk.

*

A Kálvinista Szemle november 1. számában megjelent kis hírecske is a tények kellő ismerete nélkül látott napvilágot. A „Diószeghy

Sámuel híres fűvészkertjét" Diószeghy halála után 12 esztendővel alapította (1825) Debrecen városa: létrehozásának főérdeme Kerekes Ferenc professzoré, aki hosszú előmunkálatok után 1840-ben nyitotta meg, a theologus műkertész Vass Pált állítván élére. Diószeghynek semmi köze sem volt a létrejöttéhez.

Nem a Fűvészkertet árverelték el 200, mond kétszáz pengőért, hanem a régi Fűvészkertből megmaradt néhány pálmát és más efféle ültetvényt. A Fűvészkert, mely komoly tudományos célokat már rég nem szolgált, évekkel ezelőtt a Déri-múzeum céljaira adta át az egyházkerület megfelelő ellenérték mellett.

Úgy hogy mind a két intézményre vonatkozólag tárgyi alap nélkül való a kérdés: „Miért kell veszni hagynunk értékeinket?”

Dr. Tóth Lajos,
egyházker. tanácsbíró.

HALOTTAINK

Özv. Molnár Józsefné füzesi Nagy Zsófia, Molnár Zoltán hajdúhadházi lelkipásztor édesanyja életének 67., özvegységének 24. esztendejében kétheti súlyos szenvedés után csendesen elhunyt. Áldás emlékére, vigasztalás szereteteinek a minden áldások és vigasztalások kútfejéből.

KÜLÖNFÉLÉK

A felsőszabolcsi egyházmegye október hó 22-én tartotta őszi közgyűlését Kisvárdán. Nehéz szívvel fogadta *Mikecz István* alispán gondnoknak lemondó levelét, akit az ő szék-helyét is magába foglaló *középszabolcsi* egyházmegye hívott el innen gondnokának s akit, hogy az eddigi kedves kötelék továbbra is fennmaradjon, tb. gondnokul választottak. — A világi elnöki tisztelet, *Jármy Béla* legidősebb világi tanácsbíró töltötte be. Ezúttal foglalták el állásukat s tették le a hivatali esküt: *Kiss Lajos* demecseri lelkész, tanácsbíró, *Nagy Miklós* tornyospálcái lelkész, *Nagy László* mezőladányi lelkész és *dr. Bedő Lajos* mándoki tb. főszolgabíró, jegyzők. Utánok két nő és egy férfi tanító kötelezte el magát hivatali esküvel, egyházunk buzgó szolgálatára. Ezek után, a mindenekre kiterjedő esperesi időszak és évi jelentés, a számvevőszéki, belmisszió bizottsági, tanügyi bizottsági gondos jelentések és a lelkészegyesület fontos javaslatai kötötték le a figyelmet. A számvevőszéki jelentés keretében tárgyalatott le az egyházi adóra és orsz. közalapra vonatkozó törvényjavaslat. Majd az egyes egyházak és belhivatalnokok intézkedésre váró ügyei kerültek tárgyalás alá. A 44 pontból álló tárgysorozat letárgyalása 1 órára befejezést nyert. Délutánra egy fegyelmi ügy s más napra a pátrohai lelkészválasztásügy volt kitűzve bírósági tárgyalásra. (V. M.)

Dr. Benedek Zsolt konventi tanácsos, kormányfőtanácsos hivatali működését 1905 november 9-én kezdte meg s így most lesz 25 esztendeje annak, hogy az első konventi ügyirat az ő keze alól kikerült! A nevezetes évforduló alkalmából meleg szeretettel üdvözljük s kívánunk neki hosszú és áldásos működést.

A királyhágómelléki református egyházkerület közgyűlését november hó 12-ére hívta össze Sulyok István püspök. Ez alkalommal fogják a Domahídy Elemér halálával megüresedett főgondnoki tisztségre való szavazást elrendelni.

Az alsószabolcs-hajdúvidéki református egyházmegye közgyűlése. Október 20—21-én tartotta Debrecenben a vármegyeházán az alsószabolcs-hajdúvidéki egyházmegye közgyűlését. Első nap bizottsági ülések voltak, a számvevőszék, tanügyi bizottság és a lelkészegyesület vitatta meg a közgyűlés elé kerülő ügyeket. 21-én Bartha László esperes és Szomjas Gusztáv egyházmegyei gondnok elnöklete alatt d. e. 9 órakor kezdődött meg az ügyek érdemleges tárgyalása. Megnyugtató és felemelő volt, hogy a „világiak” is csaknem teljes számmal megjelentek. Esperes jelentése kapcsán örömmel számolt be arról, hogy a nehéz viszonyok dacára, vagy éppen ezért, egyházaink nem a hanyatlás, vagy stagnálás, hanem a fejlődés útján vannak. Nádudvaron és Tiszacsegén a kor igényeinek megfelelő pompás iskolákat emeltek. Szomjas Gusztáv egyházmegyei gondnok meleg szeretettel parentálta el a mult közgyűlés óta elhunyt Lévay Mihály esperest és Szele György debreceni lelkészt és üdvözölte az egyházmegyénk kötelékébe tartozó, alispánná lett Rásó István tanácsbíró és főrenddé választott Ludány Miklós földbirtokos, nádudvari presbitert, úgyszintén a pótfőrenddé választott Váczy József hajdúnánási reálgyimnáziumi tanár, presbitert, Isten áldását kérve világi működésükre. Az újonnan választott tanítók eskütétele után, számvevőszék jelentése kapcsán egyházmegye csökkentette és megállapította a napi-díjakat. Kéri a kerület útján a kormányt, hogy az egyházakat a bolettaért kárpótolja s a bolettát egyházi adófizetésnél fizetési eszközül engedélyezze. Molnár Zoltán egyházm.-i jegyző, belmissziói előadó javaslata alapján a presbiterek belmissziói munkában való szorosabb bekapcsolódását kívánja, e végett minden hónap első vasárnapján helyi presbiteri értekezlet tartását rendeli el egyházmegyénk. Presbiternevelés szempontjából az ifjúsággal levente-oktatás keretén túl is foglalkozni a lelkipásztorokat felhívja. Szeszésitalok vasárnapokon való kiszolgáltatásának tilalmát a közgazgatási hatóságoktól szigorúan végrehajtani kéri. Szombatnapon esketések teljesítését melőzni a lelkészeket felhívja. Óvást emel a gyakori, indokolatlan tankönyvváltoztatás ellen, kéri a kerületet, hogy ne csak a kiadók, hanem

az erősen érdekelt szülők érdekét is tartsa szem előtt. A stóladíjak megváltására összes egyházakat felhívja, mely által megszüntetendők véli az egyházi szertartások egyre gyakoribbá váló mellőzését. Hajdúszoboszlói esetből kifolyólag kéri egyházkerületet: intézzen egyetemes felterjesztést a kultuszminiszterhez a helyi forrásból fizetendő tanítói javadalom legfeljebb 50%-ban való fixirozása iránt, nehogy a kultuszminiszternek egyházaink létérdekét veszélyeztető intézkedése iskolafenntartó egyházainkat iskolafenntartási jogukról való lemondásra kényszerítse. Több közigazgatási ügy letárgyalása után gyűlés a déli órákban ért véget. — Délután kisebb jelentőségű bírósági ügyeket intézett el az egyházmegyei bíróság. (M. Z.)

Szerkesztői üzenet.

Olesva. „Főpapi közreműködés“-t a református egyházban nem ismerünk. Főpapot is csak Egyetlenegyet. Akinek dicsőségét legkevésbé az a vezető lelkipásztor akarja magához ragadni, akire ez a kifejezés — sajnos, éppen nem példátlanul — alkalmaztatott. Egyébként szívből kívánunk minden áldást a szép örömmünnephez és a tudósítást várjuk.

TARTALOM: R. I.: Szaboleska Mihály. — R. I.: Szobrok és lelkek. — M. K.: Generális vizitáció a csonkanagyszalontai egyházmegyében. — Közélet: R. I.: Az új temetési rendtartáshoz. — Dr. Tóth Lajos: Helyreigazító sorok. — Halottaink. — Különfélék. — Szerkesztői üzenetek.

Laptulajdonos: **Dr. KUN BÉLA.**

Magyarország aranykoszorús mestere

SZLEZÁK LÁSZLÓ

harang- és ércöntőde, harangfelszerelés és haranglábgyár
BUDAPEST, VI., FRANGEPÁN-U. 77. SZ.

A törökszentmiklósi református egyház részére készült 1770 kgr.-mos harang.

A budapesti Bazilika 7945 kilogrammos új harangja gyáramban készült.

Telefon: Aut. 913-53. sz.

Az 1900. évi párisi világi kiállításon díszoklevéllel, 1921. és 1923. évi vasipari kiállításon aranyéremmel, az 1925. és 1926. évi kézműipari tárlaton kormánydíszoklevéllel, 1927. és 1928. évi budapesti, székesfehérvári, szentesi és szombathelyi kiállításokon nagy aranyéremmel kitüntetve, 1930. évi nemzetközi vásáron emléklappal kitüntetve.

Költségvetéssel díjmentesen szolgál.

Előnyös fizetési feltételek. Számos egyházi elismerőlevél

Fali olvasóablak, mozgatható betűk, szemléltető képek.

Bittenbinder—Greizer: Métermértékek szemléltető táblája, hozzávaló utasítással. (Hossz-, terület-, köb-, súly-, ürmértékek)	3—
Gönczy: Írott, mozgatható betűk. (Összes kis- és nagybetűk)	2-40
Ugyanaz nyomtatott betűk	2-40
Gönczy—Úrhegyi: Fali olvasóablak, írott és nyomtatott betűk olvasásának tanításához (70×100 cm. méretben, 24 lappal)	8—
Úrhegyi Alajos: Színes fali olvasóablak a „Betűország“-hoz, 6 lap, 63×95 cm. méretben	3-20
Vezérkönyvek.	
Ligárt M.: Útmutató az Ábécéhez	3-20
Bodor D.: Tanácsadó az Ábécéhez	3-60
Ligárt M.: Beszéd- és értelemgyakorlatok vezérkönyve, I—IV. o.	9-60
Ligárt M.: Magyar nyelvi vezérkönyv, II—VI.	10-40
Ligárt M.: Számítási vezérkönyv, I—VI. o.	10-40
Somorjai L.: Tornatanítási vezérkönyv, I—VI.	5-50
Szele M.: Vezérkönyv a vallástanításhoz	2-80

Népiskolai egységes vezérkönyvek.

Szerkesztik: Quint József és Körösi Henrik.	
Molnár Oszkár: A tanítási módszer történeti fejlődése. Quint József előszavával	3—
Fodor Ferenc: A magyar elemi népiskolai földrajzi oktatás.	4—
Quint—Stelly—Stolmár: A természeti és gazdasági ismeretek tanítása a III—IV. osztályban	6-40
Quint—Drozdý: A beszéd- és értelemgyakorlatok tanítása az I. osztályban	9-20
Háros—Körösi: A magyar fogalmazás vezérkönyve	4-40
Quint—Drozdý: A beszéd- és értelemgyakorlatok tanítása a II. osztály számára	10—
Berwaldszky—Tscheik: A rajzoktatás vezérkönyve. Sajtó alá rendezte: Luttor Ignác	16—
Berta—D. Paál: Új vezérkönyv a beszéd- és értelemgyakorlatokhoz	4—
Berta—D. Paál: Új vezérkönyv a helyesírás és magyar nyelvtan tanításához	3-60
Berta—D. Paál: Új vezérkönyv a természetrajz, gazdaságtan és háztartástan tanításához	2-80
Bíró K. L.: Gyakorlati példatár a fogalmazás tanításához, II., III., IV. és V—VI. oszt. együtt, osztályonként, a	1-20
Vallástanítási és egyházi énektanítási tanterv és utasítás, 1929. évi kiadás. (A református Egyetemes Konvent kiadványa)	1-20
Straub—Vadász: A számolás és mérés tanításának vezérkönyve	4-80
Móczár M.: Vezérkönyv a természetrajz, gazdaságtan és háztartástan tanításához, III—IV. oszt. számára	3—

„MÉLIUSZ“ könyvkereskedés
Debrecen, Ferenc József-út 26.

SESZTINA LAJOS

vasnagykereskedése
Debrecen.

Alapította 1819-ben Sesztina János.

*

Kitűnő tűtöképességű magyar „Perpetuum“-kályhák.
Magyar gyártmányú zománc-edények,
zsír-bödönök, disznóölő-kések, husvágó-gépek.
Telefon 6. és 15—48.